

Hemşirelik Öğrencilerinin Bakım Davranışları ile Klinik Öğrenim Çevresi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

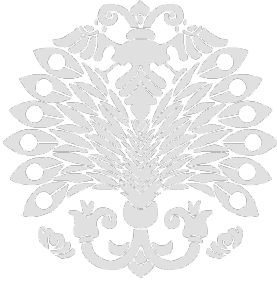
Evaluation of The Relationship Between Nursing Students' Care Behaviour and The Clinical Learning Environment

Ayşe EMİNOĞLU¹
Nazike DURUK²

¹Gaziantep Islam Science and Technology University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Gaziantep, Türkiye

²Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Health Sciences, Department of Fundamentals of Nursing, Eskisehir, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenim çevresi arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntemler: Araştırma tanımlayıcı-ilişki arayıcı desende yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini bir devlet üniversitesindeki 241 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Bakım Davranışları Ölçeği-24 ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalamasının 21,25 olduğu, %74,3'ünün kadın, %34,9'unun 3. sınıfta öğrenim gördüğü saptanmıştır. Hemşirelik mesleğini sevenlerin Personel Öğrenci İlişkileri, Öğrenci Memnuniyeti, Hiyerarşi ve Rutinler alt boyutları ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği toplam puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelik yapan bir yakını olan öğrencilerin Hasta İlişkileri ve Güvence alt boyut puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Klinik uygulama öncesi uygulama hakkında bilgilendirilen öğrencilerin Bakım Davranışları Ölçeği-24 alt boyut ve toplam puan; Personel Öğrenci İlişkileri, Öğrenci Memnuniyeti, Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği toplam puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Kliniklerde teorik bilgiyi uygulama alanına oldukça yeterli ve yeterli yansıtan öğrencilerin, Bakım Davranışları Ölçeği-24 alt boyut ve toplam, Klinik Öğrenim Çevresi toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenme çevresi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Öğrencilerin bakım davranışlarına yönelik algılarının yüksek olduğu ve klinik öğrenim çevresine ilişkin değerlendirmelerinin olumlu olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi; hemşirelik bakımı; klinik öğrenme ortamı; klinik uygulama

ABSTRACT

Objective: This study aims to evaluate the relationship between nursing students' caring behaviours and the clinical learning environment.

Methods: The research was conducted in a descriptive-relationship design. The sample of the study consisted of 241 nursing students at a state university. As a data collection tools; Personal Information Form, Care Behaviour Scale-24 and Clinical Learning Environment Scale were used.

Results: It was determined that the average age of the students was 21.25, 74.3% were female and 34.9% were in the 3rd grade. It was determined that the mean total score of the Personnel-Student Relations, Student Satisfaction, Hierarchy and Routines sub-dimensions and Clinical Learning Environment Scale was significantly higher for those who liked the nursing profession. It was determined that the mean score of the Patient Relations and Assurance subscale was significantly higher for students who had a relative who was a nurse. Care Behaviour Scale-24 sub-dimensions and total score of the students who were informed about the application before clinical practice; Staff-Student Relations, Student Satisfaction, Clinical Learning Environment Scale total score averages were found to be significantly high. It was determined that the mean scores of the Care Behaviour Scale-24 sub-dimensions and total, and the Clinical Learning Environment total score of the students who reflected the theoretical knowledge in the field of practice quite adequately and adequately in the clinics were statistically significantly higher. In the study, a positive significant relationship was found between nursing students' caring behaviours and the clinical learning environment.

Conclusion: It was determined that students' perceptions of care behaviors were high and their evaluations of the clinical learning environment were positive.

Keywords: Nursing student; nursing care; clinical learning environment; clinical practice

Geliş Tarihi/Received: 13.02.2024
Revizyon Tarihi/Revised: 05.06.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 22.08.2024
Yayın Tarihi/Publication Date: 27.09.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Ayşe EMİNOĞLU
E-mail: ayse.11.eminoglu@gmail.com

Cite this article: Eminoğlu A, Duruk N.
Evaluation of The Relationship Between
Nursing Students' Care Behaviour and The
Clinical Learning Environment. *J
Nursology*. 2024;27(3):182-194.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

Hemşirelik mesleğinin birincil işlevi bakım sağlamaktır.¹ Ulusal Hemşireler Konseyi'ne (ICN) göre "Hemşirelik, her yaşta, aileden, gruptan ve topluluktan, hasta veya sağlıklı ve her ortamda bireylerin özerk ve işbirlikçi bakımını kapsar". Bu nedenle bakım, hemşirelik uygulamalarının özünü ve hemşirelik mesleğinin temel değerini oluşturur.²

Hemşirelik öğrencileri hemşirelik eğitimi ile insanlara yardım etmek ve hastaların acılarını hafifletmek için bakımın özünü kavrarlar.³ Teorik ve uygulamadan oluşan eğitim sayesinde öğrenciler sınıf, laboratuvar ve klinik uygulama ortamında hemşirelik bakımına ait bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazanır. Öğrenciler hemşirelik becerileri kazanmak için laboratuvarlarda direktifleri uygular ve vaka çalışmaları ile analiz yeteneği kazanır. Tamamlayıcı olarak klinik uygulama ise öğrencilerin teori ile pratiği entegre etmeleri, gerçek hasta bakımı ve hemşirelik rolleri hakkında fikir sahibi olmaları, klinik bilgi ve becerilerini geliştirmeleri için altın bir fırsat sunar. Hemşirelik öğrencileri klinik uygulamalar sırasında edindikleri öğrenme çıktıları ve deneyimler sayesinde bakım davranışlarını şekillendirir.⁴ Bu nedenle klinik uygulamaların gerçekleştirildiği öğrenme ortamları hemşirelik eğitimi için hayati bir öneme sahiptir.⁵

Klinik öğrenme ortamı, öğrencilerin yetkin birer hemşire olarak yetişmeleri için hasta bakımında teorik bilgiyi geliştirerek pratikte uyguladıkları bir ortam olarak tanımlanır. Klinik öğrenme ortamı öğrencilerin teorik derslerde edindikleri bilgileri beceriye aktarabilecekleri, hasta ve sağlık profesyonelleri ile etkileşime geçebilecekleri, hemşirelik bakımını ve becerilerini nasıl uygulayacaklarını öğrenecekleri bir öğrenme ortamı sunar.⁵ Klinik öğrenme sırasında öğrenciler, klinik becerileri, klinik akıl yürütmeyi, eleştirel düşünmeyi, etik karar vermeyi, profesyonel iletişimi, uygulama ve teoriyi pratik çalışmaya uygulama fırsatına sahip olur.⁶ Öğrenciler teorik ders ortamından farklı olarak klinik ortamlarda kritik hasta yönetimi konusunda stres ve kaygı yaşamaktadır. Bu nedenle klinik öğrenme ortamı öğrencilerin bağımsız hemşirelik becerileri kazanmaları, yeterliklerini geliştirebilmeleri ve güvenlerini arttırabilmeleri için çok değerlidir.⁷ İyi bir klinik öğrenme ortamı öğrenciye gerçek çalışma ortamında uygulama fırsatı sunarak öğrencinin kendisini değerlendirme fırsatı verir ve öğrenci merkezli bir öğrenme kültürü sağlar.⁸ Ayrıca klinik öğrenme ortamı öğrenmede güven ve motivasyonu geliştirir, mesleğe ait olma duygusu katar ve bakım davranışlarını geliştirilmesi için kanıta dayalı uygulama ortamı sunar. Ancak klinik öğrenme ortamındaki olumsuz deneyimler öğrencilerin kariyer kararları, hemşirelik mesleği ve bakım hakkındaki algılarını olumsuz etkiler.⁶ Bu nedenle klinik öğrenme

ortamında öğrencilerin yaşadıkları kişisel deneyimler motivasyon ve özgüvenleri üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Ancak kişisel tatmin duygusu zedelenen öğrencilerin hemşirelik mesleğine ilişkin algıları, beklentileri ve bakım uygulamaları olumsuz etkilenir.⁸ Ayrıca küresel olarak hemşirelik eğitiminde kaliteli bakım ve klinik öğrenme uzun süredir devam eden bir sorundur. Özellikle son yıllarda yaşanan pandemi, küresel iklim değişiklikleri, doğal afetler yeterli klinik eğitimin sağlanmasını engellemiş ve klinik uygulamaların iptal edilmesine sebep olmuştur. Ulenaers ve ark.⁹ COVID-19 salgını sırasında hemşirelik öğrencilerinin klinik yerleşme deneyimlerini araştırdıkları çalışmada öğrencilerin teknik hemşirelik becerilerini uygulama fırsatlarının çok az olduğu, daha az öğrenme fırsatına sahip oldukları ve klinik öğrenme çevresinde öğrenme hedeflerine yönelik beklentileri konusunda hayal kırıklığına uğradığı bildirilmiştir.⁹ Oysa ki, klinik öğrenme ortamı bakım davranışlarının geliştirilmesinde mihenk taşıdır.¹⁰ Hemşirelik öğrencilerinin klinik ortama ilişkin algılarının anlaşılmasına, klinik uygulamadaki bakım deneyimlerinin geliştirilmesine ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik girişimlerin planlanmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle bakım ve klinik öğrenme çevresinin nasıl iyileştirileceğine dair daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.^{11,12}

Etkili ve destekleyici bir klinik öğrenme ortamı, hasta bakımının kalitesi ve güvenliği, hemşirelik öğrencilerinin mesleğe yönelik öğrenimi ve sosyalleşmesi açısından önemlidir. Hemşirelik öğrencileri için eğitimin klinik aşaması, öğrenme ve mesleki gelişim açısından kritik öneme sahiptir.¹³ Klinik öğrenme ortamlarında öğrencilerin bilgi ve becerileri gelişir, iletişim becerileri güçlenir, güven ve bağlılık duyguları artar ve kanıta dayalı uygulamaları gelişir.¹¹ Klinik öğrenme ortamının etkisiyle öğrencilerin bakım davranışları şekillenir ve profesyonel hemşirelik kimliği oluşur. Bu kapsamda öğrencilerin bakım davranışları ile klinik öğrenme ortamı arasındaki ilişkinin belirlenmesi önemlidir. Literatürde hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarını ve klinik öğrenme çevrelerini inceleyen birçok çalışma olmasına rağmen iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma bundan sonra yapılacak çalışmalara yol gösterici olacaktır. Çalışma bulgularının hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenme ortamına ve bakım davranışına ait deneyimlerini ve algılarını ortaya koymasının bakımından önemli olacağı düşünülmüştür.

AMAÇ

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ve klinik öğrenme çevresi arasındaki ilişkiyi belirlemek

amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları nasıldır?
- Hemşirelik öğrencileri klinik öğrenme çevrelerini nasıl değerlendirir?
- Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri bakım davranışlarını etkiler mi?
- Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşleri bakım davranışlarını etkiler mi?
- Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri klinik öğrenme çevrelerini etkiler mi?
- Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşleri klinik öğrenme çevrelerini etkiler mi?
- Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenim çevresi arasındaki ilişki nasıldır?

YÖNTEMLER

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı-ilişki arayıcı tasarımda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye’de bulunan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören ikinci sınıf 101, üçüncü sınıf 99, dördüncü sınıf 99 olmak üzere toplamda 299 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın yapıldığı üniversitede öğrenciler birinci sınıf bahar döneminde Hemşirelik Esasları dersi ile birlikte klinik uygulama alanlarına çıkmaktadır. Daha sonra öğrenciler sırası ile İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Halk Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği dersleri için dönem başlangıcı ile her ders için haftada 8 saat klinik uygulamaya çıkmaktadır. İlgili üniversitenin sekizinci döneminde ise Klinik Sahada Entegre Uygulamaları dersi kapsamında haftada 28 saat klinik uygulama alanlarına çıkmaktadır. Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin araştırma verilerinin toplandığı süreç içerisinde klinik deneyimleri olmadığı için çalışma dışı bırakılmıştır. Araştırmada örneklem hesaplamasına gidilmeyip evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerden 241’i çalışmaya gönüllü olarak katılmış olup hedef kitlenin %80,6’sına ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilme kriterleri aşağıda belirtilmiştir.

Dahil Edilme Kriterleri

- Araştırmanın yapıldığı üniversitenin hemşirelik bölümünde okuyor olmak,
- Veri toplama süresi içerisinde eğitim-öğretime devam ediyor olmak,
- Veri toplama süresi içerisinde klinik uygulamaya çıkıyor olmak,

- Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmek.

Dışlanma Kriterleri

- Anket sorularını cevaplamaya engel olacak herhangi bir engele sahip olmak,
- Araştırmanın yapıldığı üniversitenin hemşirelik öğrencisi olup klinik uygulamaya çıkmamak,
- Önce araştırmaya katılmaya gönüllü olup daha sonra araştırmadan çekilmek,
- Araştırmanın veri toplama formlarını eksik doldurmak.

Verilerin Toplaması

Araştırma verileri 01.09.2023-22.12.2023 tarihleri arasında, Kişisel Bilgi Formu, Bakım Davranışları Ölçeği-24 ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği kullanılarak yüz yüze toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Literatüre dayalı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form öğrencilerin kişisel bilgilerini, hemşirelik mesleğine ilişkin görüşlerini, bakım davranışlarını ve klinik uygulama alanlarını değerlendiren 16 sorudan oluşmaktadır.

Bakım Davranışları Ölçeği-24 (BDÖ-24): Wu ve ark.¹⁴ tarafından geliştirilen ölçek hemşirelerin kendi kendilerini değerlendirmelerini ve hasta algılamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılmaktadır.¹⁴ Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kurşun ve Kanan¹⁵ tarafından yapılmıştır. Bakım Davranışları Ölçeği, Saygı (6 madde; 1,3,5,6,13,19), Bilgi-Beceri (5 madde; 9,10,11,12,15), Bağlılık (5 madde; 2,4,7,8,14) ve Güvence (8 madde; 16,17,18,20,21,22,23,24), olmak üzere 4 alt gruptan ve 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte, 6-Her zaman ile 1-Asla arasında değişen altılı likert tipi bir dereceleme kullanılmaktadır. Ölçek puanlarının hesaplanmasında; tüm maddelerin puanları toplandıktan sonra 24’e bölünmesi ile 1-6 arasında toplam ölçek puanı; alt boyutlarda yer alan maddelerin puanları toplanarak elde edilen puanın madde sayısına bölünmesi ile 1-6 arasında alt boyut ölçek puanları elde edilmektedir. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan bireyin ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Alt boyut ve toplam ölçek puanı artıça hemşirelerin bakım davranışları algı düzeyleri artmaktadır. Sonuçta ölçekten alınan puanın yüksek olması hemşirelik bakım kalitesine ilişkin algının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach’s Alpha katsayısı 0,95 bulunmuştur.¹⁵ Bu çalışma için ölçeğin Cronbach’s Alpha katsayısı 0,973 olarak hesaplanmıştır.

Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği (KÖÇÖ): Ölçek hemşirelik öğrencilerinin uygulama ortamlarını değerlendirmek üzere Dunn ve Burnett¹⁶ tarafından geliştirilmiştir.¹⁶ Ölçeğin

Türkçe geçerlik ve güvenilirliği hemşirelik öğrencileri üzerinde Sarı¹⁷ tarafından yapılmıştır. Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği, Personel Öğrenci İlişkileri (6 madde; 7, 8, 15, 19, 20, 21), Öğretim Elemanının Sorumlulukları (4 madde; 3, 5, 11, 12), Hasta İlişkileri (4 madde; 2, 10, 14, 22), Öğrenci Memnuniyeti (4 madde; 9, 16, 17, 18), Hiyerarşi ve Rutinler (4 madde; 1, 4, 6, 13) olmak üzere 5 alt boyutlu bir yapı sergilemekte ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddelerin 5'i olumsuz, 17'si olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Ölçekteki 1, 4, 6, 12 ve 21. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekte, 5-Tamamen katılıyorum ile 1-Tamamen katılmıyorum arasında değişen beşli likert tipi bir dereceleme kullanılmaktadır. Ölçekten alınacak puan aralığı 22-110'dur. Ölçekten alınan puanın artması öğrencinin klinik öğrenim çevresine ilişkin değerlendirmesinin olumlu olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali için Cronbach alfa değeri 0,82 olup, alt boyutlarının Cronbach alpha değeri 0,65 ile 0,80 arasında değişmektedir.¹⁷ Bu çalışma için Cronbach's Alpha katsayısı 0,79 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 27.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri için; sayı, yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma değerlerine bakılmıştır. Literatürde Skewness ve Kurtosis değerlerinin -1,0 ile +1,0 arasında olması verilerin normal dağılıma sahip olduğu anlamını gelmektedir.¹⁸ Bu çalışmada BDÖ-24 toplam için Skewness: -0,225 ve Kurtosis:-0,113; KÖÇÖ toplam için Skewness: 0,844 ve Kurtosis: 0,385 olarak hesaplanmış olup ölçeğin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca Box Plot ve histogram grafikleri de incelenerek verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çoklu grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (One way ANOVA) ve ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi (Independent Samples T Test) yapılmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek için Post Hoc testi olan Tukey kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken istatistiksel testlerin anlamlılık düzeyi için $P < ,05$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21.03.2023 tarihli, Karar No: 202.23.06 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Araştırma öncesinde veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklerin

yazarlarından elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı üniversitenin dekanlığından araştırmanın yapılabilmesi için kurum izni alınarak çalışmaya başlanmıştır. Bu çalışma "Helsinki Deklarasyonu" prensiplerine uygun olarak yapılmış olup, araştırmanın amacı anlatılarak gönüllü olduklarını belirten katılımcılardan bilgilendirilmiş gönüllü onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmada yer alan öğrencilerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; yaş ortalamasının $21,25 \pm 1,22$, %74,3'ünün kadın, %34,9'unun 3. sınıf olduğu, %57,3'ünün hemşirelik mesleğini isteyerek ve %63,9'unun kolay iş imkanı sağladığı için seçtiği, %51'inin hemşirelik mesleğini seçerken meslek hakkında kısmen bilgi sahibi olduğu, %45,6'sının hemşirelik mesleğini kısmen sevdiği ve %71,8'nin hemşire yakını olduğu belirlenmiştir. Klinik uygulama hakkındaki görüşler incelendiğinde öğrencilerin %32,8'i en son dahili servislerde klinik uygulamaya çıktığını, %51,5'i klinik uygulama öncesi uygulama hakkında bilgilendirildiğini, %83'ü ilk klinik uygulamaya 1.sınıfta başlanması gerektiğini bildirmiştir. Öğrenciler bir mesaide bakıma ayrılan sürenin ortalama $45,57 \pm 82,84$ dakika olduğunu ve klinik uygulamalarda öğrenci başına düşen hasta sayısının ortalama $5,42 \pm 4,15$ olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin %52,3'ü kendilerine verilen beceri eğitimini ve %53,9'u klinik uygulamalarda öğrendiği bakım becerilerini kısmen yeterli bulduğunu, %51'i uygulama yaptığı kliniklerde teorik bilgiyi uygulama alanına kısmen yansıtıldığını belirtmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin BDÖ-24 puanları değerlendirildiğinde; Saygı $4,30 \pm 0,66$, Bağlılık $4,20 \pm 0,70$, Bilgi-Beceri $4,55 \pm 0,64$, Güvence $4,53 \pm 0,64$ iken BDÖ-24 toplam puan ortalamasının $4,38 \pm 0,61$ olduğu belirlenmiştir. KÖÇÖ puanları değerlendirildiğinde ise; Personel Öğrenci İlişkileri $21,05 \pm 1,90$, Öğretim Elemanı Sorumlulukları $13,50 \pm 1,20$, Hasta İlişkileri $15,51 \pm 1,49$, Öğrenci Memnuniyeti $15,34 \pm 1,72$, Hiyerarşi ve Rutinler $10,18 \pm 1,36$ ve KÖÇÖ toplam puan ortalamasının $75,60 \pm 3,87$ olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin Saygı ($27,48 \pm 5,70$), Bağlılık ($22,33 \pm 5,16$), Güvence ($37,90 \pm 7,33$) ve BDÖ-24 toplam puan ortalamasının ($111,25 \pm 21,80$) kadın öğrencilere göre (sırası ile: $25,36 \pm 5,79$; $20,31 \pm 4,76$; $35,58 \pm 7,49$; $103,82 \pm 20,63$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($P < ,05$). Araştırmaya katılan 3. sınıf hemşirelik öğrencilerinin ($21,65 \pm 2,00$) 2. sınıf ($20,68 \pm 2,09$) ve 4. sınıflara ($20,79 \pm 1,41$) göre Personel Öğrenci İlişkileri alt boyut puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu

Tablo 1: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ve Klinik Uygulama Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı (n=241)

Tanıtıcı Özellik		n	%	Tanıtıcı Özellik		n	%		
Cinsiyet	Kadın	179	74,3	En son uygulamaya çıkan klinik	Dahili servisler	79	32,8		
	Erkek	62	25,7		Cerrahi servisler	42	17,4		
Sınıf	2	76	31,5		Acil Servis	50	20,7		
	3	84	34,9		Yoğun Bakım	24	10,0		
	4	81	33,6	Poliklinikler	39	16,2			
Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	138	57,3	Ameliyathane	7	2,9			
	Hayır	103	42,7	Klinik uygulama öncesi bilgilendirilme durumu	Evet	124	51,5		
Hemşirelik mesleğini tercih etme sebebi	Kolay iş imkanı Aile isteği Rastlantısal Yapmak istediğim meslek	96	39,8		Hayır	35	14,5		
		22	9,1		Kısmen	82	34,0		
		Hemşirelik mesleğini seçerken meslek bilgi sahibi olma durumu	Evet	96	39,8	İlk klinik uygulamaya hangi sınıfta başlanmalı?	1.sınıf	200	83,0
			Hayır	22	9,1		2.sınıf	35	14,5
Kısmen	123		51,0	3.sınıf	6		2,5		
Hemşirelik mesleğini sevme durumu	Evet Hayır Kısmen	106	44,0	Beceri eğitimini yeterli bulma durumu	Evet	34	14,1		
		25	10,4		Hayır	81	33,6		
		110	45,6		Kısmen	126	52,3		
Hemşire yakının varlığı	Evet	173	71,8	Klinik uygulamalarda öğrendiği bakım becerilerini yeterli bulma durumu	Evet	36	14,9		
	Hayır	68	28,2		Hayır	75	31,1		
Yaş	Ort±SS		Uygulama yapılan kliniklerde teorik bilgiyi uygulama alanına yansıtma durumu		Kısmen	130	53,9		
	21,25±1,22				Oldukça yeterli	17	7,1		
Bir mesaide hasta bakımına ayrılan süre (dakika)		45,57±82,84			Yeterli	46	19,1		
Klinik uygulamalarda öğrenci başına düşen ortalama hasta sayısı		5,42±4,15		Kısmen yeterli	123	51,0			
				Yetersiz	44	18,3			
			Oldukça yetersiz	11	4,6				

n, Sayı,; %, Yüzde; Ort, Ortalama; SS, Standart Sapma

belirlenmiştir. Hemşirelik mesleğini seçerken meslek hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin Bilgi-Beceri alt boyut puan ortalaması (23,64±4,21), bilgi sahibi olmayan (21,72±6,06) ve kısmen (22,34±4,10) bilgi sahibi olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($P < ,05$). Hemşirelik mesleğini seven öğrencilerin Personel Öğrenci ilişkileri (22,28±1,62), Öğrenci Memnuniyeti (16,24±1,78), Hiyerarşi ve Rutinler (10,34±1,43) alt boyutlarının ve KÖÇÖ toplam puan ortalamasının (77,68±3,79) sevmeyenlere (sırası ile: 20,79±1,75; 14,90±1,64; 9,52±1,58; 74,74±3,61) ve kısmen sevenlere (sırası ile: 21,04±2,01; 15,57±1,66; 10,16±1,17; 76,00±3,92) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Hemşire yakını olan öğrencilerin Güvence (36,82±7,28) ve Hasta ilişkileri (15,67±1,51) alt boyut puan ortalamalarının olmayanlara göre (sırası ile: 34,52±7,86; 15,13±1,39) daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($P < ,05$) (Tablo 3).

En son dahili servislerde ve polikliniklerde klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin cerrahi servislerde çıkanlara göre Saygı, Bağlılık, Güvence ve BDÖ-24 toplam puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($P < ,05$) (Tablo 4). Bunun yanı sıra en son cerrahi servislerde (10,83±1,24) klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin dahili (10,05±1,44) ve acil servislerde

Tablo 2. Bakım Davranışları Ölçeği-24 ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği Puanlarının Dağılımı *

Ölçekler		Madde Sayısı	Ort±SS	Ölçekten Alınabilecek Min-Maks Puan	Ölçekten Alınan Min-Maks Puan
Bakım Davranışları Ölçeği-24	Saygı	6	4,30±0,66	6-36	9-36
	Bağlılık	5	4,20±0,70	5-30	7-30
	Bilgi-Beceri	5	4,55±0,64	5-30	6-30
	Güvence	8	4,53±0,64	8-48	8-48
	BDÖ-24 Toplam	24	4,38±0,61	24-144	37-144
Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği	Personel Öğrenci İlişkileri	6	21,05±1,90	6-30	15-27
	Öğretim Elemanı Sorumlulukları	4	13,50±1,20	4-20	11-18
	Hasta İlişkileri	4	15,51±1,49	4-20	10-20
	Öğrenci Memnuniyeti	4	15,34±1,72	4-20	10-20
	Hiyerarşi ve Rutinler	4	10,18±1,36	4-20	6-15
	KÖÇÖ Toplam	22	75,60±3,87	22-110	66-87

Ort, Ortalama; SS, Standart Sapma; Min, Minimum Değer; Maks, Maksimum Değer; BDÖ, Bakım Davranışları Ölçeği; KÖÇÖ, Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği

*Bakım Davranışları Ölçeği-24 ortalama puan üzerinden; Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği toplam puan üzerinden değerlendirilmiştir.

(9,78±1,26) çıkanlara göre Hiyerarşi ve Rutinler alt boyut puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur ($P < ,05$) (Tablo 4). Klinik uygulama öncesi uygulama hakkında bilgilendirilen öğrencilerin Saygı (27,15±5,80), Bağlılık (22,13±4,86), Bilgi-Beceri (23,83±4,34), Güvence (37,80±6,90), BDÖ-24 toplam puanlarının (110,92±20,60) ve Personel Öğrenci İlişkileri (21,57±1,68), Öğrenci Memnuniyeti (15,85±1,91), KÖÇÖ toplam puan ortalamalarının (76,40±3,76) bildirilmeyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($P < ,05$) (Tablo 4). İlk klinik uygulamanın 1. sınıfta başlaması gerektiğini düşünen öğrencilerin 2. ve 3. sınıfta başlaması gerektiğini düşünenlere göre BDÖ-24 toplam ve alt boyut puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($P < ,05$) (Tablo 4). Hemşirelik eğitiminde beceri eğitimini yeterli bulan öğrencilerin Bağlılık (22,94±6,13), Bilgi-Beceri (24,41±5,48), Personel Öğrenci İlişkileri (21,94±2,56), Hasta İlişkileri (16,20±1,61), Öğrenci Memnuniyeti (16,14±1,82) alt boyut ve KÖÇÖ toplam puan ortalamalarının (77,70±4,78) yeterli bulmayan ve kısmen yeterli bulanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($P < ,05$) (Tablo 4). Klinik uygulamalarda öğrendiği bakım becerilerini yeterli bulan öğrencilerin yeterli bulmayan ve kısmen yeterli bulanlara göre Saygı (28,00±6,99), Bağlılık (23,11±6,23), Bilgi-Beceri (24,69±5,74), Personel Öğrenci İlişkileri (22,00±2,36), Hasta İlişkileri (16,16±1,66), Öğrenci Memnuniyeti (16,05±1,77) alt boyutları, BDÖ-24 (114,47±25,48) ve KÖÇÖ (77,66±4,63) toplam puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($P < ,05$) (Tablo 4). Kliniklerde teorik bilgiyi uygulama alanına oldukça yeterli ve yeterli yansıtan

öğrencilerin, BDÖ-24 alt boyut ve toplam, KÖÇÖ toplam puan ortalamalarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($P < ,05$) (Tablo 4). Öğrencilerin ölçek puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında Personel Öğrenci İlişkileri ile Saygı ($r=0,127$; $P= ,05$), Bağlılık ($r=0,130$; $P= ,44$), BDÖ-24 toplam ($r=0,161$; $P= ,012$) puanı arasında zayıf düzeyde; Bilgi-Beceri ($r=0,168$; $P= ,009$), Güvence ($r=0,172$; $P= ,007$) arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($P < 0,05$) (Tablo 5). Öğretim Elemanı Sorumlulukları ile Bağlılık ($r=0,133$; $P= ,40$) ve Bilgi-Beceri ($r=0,148$; $P= ,022$) alt boyutları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde; Hasta İlişkileri ile Bilgi-Beceri ($r=0,167$; $P= ,009$) arasında orta düzeyde ve Hasta İlişkileri ile Güvence ($r=0,135$; $P= ,036$) arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($P < ,05$) (Tablo 5). Öğrenci Memnuniyeti ile Bağlılık ($r=0,132$; $P= ,040$), BDÖ-24 toplam puanı ($r=0,151$; $P= ,019$) arasında pozitif yönde zayıf düzeyde; Öğrenci Memnuniyeti ile Güvence ($r=0,167$; $P= ,010$) arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Hiyerarşi ve Rutinler alt boyutu ile Saygı ($r=-0,152$; $P= ,018$), Bağlılık ($r=-0,133$; $P= ,039$) arasında negatif yönde zayıf düzeyde; Bilgi-Beceri ($r=-0,201$; $P= ,002$), Güvence ($r=-0,167$; $P= ,009$), ve BDÖ-24 toplam puanı ($r=-0,174$; $P= ,007$) arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($P < ,05$) (Tablo 5). KÖÇÖ toplam puanı ile Bağlılık ($r=0,127$; $P= ,048$) ve BDÖ-24 toplam puanı ($r=0,162$; $P= ,012$) arasında pozitif yönde zayıf; Bilgi-Beceri ($r=0,182$; $P= ,005$) ve Güvence ($r=0,183$; $P= ,004$) alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($P < ,05$) (Tablo 5).

Tablo 3. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Bakım Davranışları Ölçeği-24 ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tanıtıcı Özellikler	Saygı	Bakım Davranışları Ölçeği-24				Toplam	Personel Öğrenci İlişkileri	Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği				Toplam
		Bağlılık	Bilgi-Beceri	Güvence	Öğretim Elemanı Sorumlulukları			Hasta İlişkileri	Öğrenci Memnuniyeti	Hiyerarşi ve Rutinler		
Cinsiyet	Kadın	25,36±5,79	20,31±4,76	22,55±4,25	35,58±7,49	103,82±20,63	20,98±1,83	13,51±1,13	15,45±1,38	15,30±1,66	10,18±1,35	75,44±3,75
	Erkek	27,48±5,70	22,33±5,16	23,53±4,73	37,90±7,33	111,25±21,80	21,27±0,8	13,48±1,39	15,70±1,77	15,43±1,87	10,17±1,39	76,08±4,18
Test ve P		t: 2,487 ,014	t: 2,816 ,005	t: 1,508 ,133	t: 2,114 ,036	t: 2,408 ,017	t: 1,038 ,300	t: -0,169 ,866	t: 1,036 ,303	t: 0,505 ,614	t: -0,035 ,972	t: 1,121 ,263
Sınıf	2.	26,27±6,32	21,05±5,22	22,67±4,63	36,42±7,93	106,42±22,57	20,68±2,09	13,63±1,31	15,34±1,53	15,19±1,98	10,25±1,59	75,10±4,05
	3.	25,96±6,12	21,09±5,32	22,97±4,74	36,38±8,02	106,41±22,70	21,65±2,00	13,52±1,24	15,53±1,50	15,65±1,89	10,00±1,35	76,36±4,39
	4.	25,51±5,03	20,37±4,21	22,76±3,78	35,74±6,55	104,39±18,06	20,79±1,41	13,37±1,05	15,66±1,44	15,14±1,13	10,30±1,10	75,28±2,92
Test ve P		F: 0,334 ,716	F: 0,547 ,579	F: 0,102 ,903	F: 0,207 ,814	F: 0,245 ,783	F: 6,703 ,001 (2>1) (2>3)*	F: 0,930 ,396	F: 0,932 ,395	F: 2,193 ,114	F: 1,200 ,303	F: 2,582 ,078
Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	26,31±5,84	21,06±4,90	22,97±4,57	36,68±7,66	107,03±21,50	21,02±1,75	13,43±1,15	15,57±1,53	15,39±1,72	10,21±1,25	75,64±3,58
	Hayır	25,36±5,79	20,53±4,99	22,59±4,14	35,50±7,26	104,00±20,63	21,09±2,09	13,60±1,27	15,44±1,43	15,27±1,71	10,13±1,49	75,55±4,24
Test ve P		t: 1,252 ,212	t: 0,826 ,410	t: 0,661 ,509	t: 1,205 ,230	t: 1,103 ,271	t: -0,274 ,784	t: -1,063 ,289	t: 0,646 ,519	t: 0,533 ,595	t: 0,459 ,646	t: 0,181 ,856
Hemşirelik mesleğini tercih etme sebebi	Kolay iş imkanı	26,02±5,63	21,00±4,77	22,68±4,49	36,25±7,43	105,96±20,96	21,12±1,78	13,44±1,20	15,51±1,45	15,36±1,72	10,19±1,32	75,63±3,79
	Aile isteği	25,21±5,72	19,78±4,95	22,96±3,43	35,25±7,26	103,21±19,53	21,43±2,39	13,68±1,35	15,71±1,65	15,43±1,88	9,87±1,43	76,15±4,69
	Rastlantısal	24,53±5,47	20,15±4,03	22,61±2,81	33,53±7,01	100,84±16,26	20,69±1,75	13,69±1,31	15,38±1,32	14,84±1,40	10,53±1,71	75,15±2,64
	Yapmak istediğim meslek	26,45±6,76	21,26±5,75	23,21±5,11	37,40±8,05	108,33±24,34	20,64±1,92	13,54±1,06	15,42±1,61	15,33±1,70	10,26±1,30	75,21±3,84
Test ve P		F: 0,527 ,664	F: 0,728 ,536	F: 0,183 ,908	F: 1,080 ,358	F: 0,597 ,617	F: 1,316 ,270	F: 0,503 ,680	F: 0,275 ,843	F: 0,398 ,754	F: 0,893 ,446	F: 0,418 ,740
Hemşirelik mesleğini seçerken meslek hakkında bilgi sahibi olma durumu	Evet	26,64±6,03	21,56±5,04	23,64±4,21	36,77±7,56	108,62±21,23	21,02±2,11	13,65±1,27	15,52±1,64	15,39±1,68	10,10±1,43	75,69±4,11
	Hayır	24,81±7,06	20,00±5,72	21,72±6,06	34,90±9,95	101,45±27,84	21,77±1,60	13,68±1,12	15,54±1,43	15,68±2,19	10,31±1,42	77,00±4,18
	Kısmen	25,53±5,40	20,42±4,67	22,34±4,10	35,94±6,97	104,25±19,57	20,95±1,75	13,35±1,16	15,51±1,38	15,23±1,65	10,21±1,29	75,28±3,57
Test ve P		F: 1,406 ,247	F: 1,797 ,168	F: 3,316 ,045	F: 0,672 ,512	F: 1,658 ,193	F: 1,746 ,177	F: 1,917 ,149	F: 0,005 ,995	F: 0,709 ,493	F: 0,312 ,732	F: 1,892 ,153
Hemşirelik mesleğini sevme durumu	Evet	26,17±5,92	21,08±4,95	23,15±4,60	36,91±7,31	107,33±21,16	22,28±1,62	13,96±1,24	15,72±1,54	16,24±1,78	10,34±1,43	77,68±3,79
	Hayır	24,80±7,30	19,92±6,23	22,12±4,88	34,00±9,75	100,84±26,84	20,79±1,75	13,41±1,17	15,28±1,49	14,90±1,64	9,52±1,58	74,74±3,61
	Kısmen	25,90±5,38	20,80±4,60	22,63±4,06	35,96±7,06	105,31±19,66	21,04±2,01	13,49±1,22	15,68±1,14	15,57±1,66	10,16±1,17	76,00±3,92
Test ve P		F: 0,563 ,570	F: 0,564 ,570	F: 0,712 ,492	F: 1,616 ,201	F: 0,993 ,372	F: 6,527 ,002 (1>2) (3>2)*	F: 2,083 ,127	F: 2,584 ,078	F: 8,349 ,001 (1>2) (3>2)*	F: 3,849 ,023 (3>2)*	F: 7,241 ,001 (1>2) (3>2)*
Hemşire yakının varlığı	Evet	26,25±5,81	21,10±4,95	23,11±4,31	36,82±7,28	107,30±20,92	21,09±1,90	13,54±1,25	15,67±1,51	15,35±1,66	10,08±1,27	75,74±3,86
	Hayır	25,04±5,83	20,14±4,86	22,02±4,53	34,52±7,86	101,75±21,35	20,95±1,91	13,41±1,09	15,13±1,39	15,30±1,85	10,44±1,52	75,25±3,90
Test ve P		t: 1,453 ,148	t: 1,365 ,174	t: 1,735 ,084	t: 2,154 ,032	t: 1,845 ,066	t: 0,522 ,602	t: 0,760 ,448	t: 2,544 ,012	t: 0,177 ,859	t: -1,720 ,088	t: 0,894 ,372

T, Independent Sample T Testi Değeri; F, One Way Anova Test Değeri; P, Anlamlılık düzeyi; *Post Hoc Tukey testi (Yapılan post hoc analiz sonucunda aralarında anlamlı fark çıkan gruplar)

Tablo 4. Öğrencilerin Klinik Uygulamalara İlişkin Görüşlerine Göre Bakım Davranışları Ölçeği-24 ve Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Öğrencilerin Klinik Uygulamaya İlişkin Görüşleri	Saygı	Bakım Davranışları Ölçeği-24				Toplam	Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği				Hiyerarşi ve Rutinler	Toplam
		Bağlılık	Bilgi-Beceri	Güvence	Öğretimi		Hasta İlişkileri	Öğrenci Memnuniyeti	Öğretim Elemanı Sorumlulukları			
En son uygulamaya çıkılan klinik	Dahili servisler	27,22±5,83	21,73±4,95	23,58±4,19	37,86±7,21	110,40±20,92	20,72±1,79	13,63±1,18	15,72±1,64	15,26±1,56	10,05±1,44	75,39±3,32
	Cerrahi servisler	23,00±5,71	18,21±4,50	21,40±4,35	32,42±7,73	95,04±19,75	21,14±2,25	13,42±1,10	15,54±1,48	15,47±1,82	10,83±1,24	76,42±4,57
	Acil Servis	25,84±5,82	20,88±5,30	22,68±4,38	35,90±7,96	105,30±21,99	21,48±1,83	13,70±1,29	15,52±1,56	15,44±1,87	9,78±1,26	75,92±3,93
	Yoğun Bakım	26,00±5,69	21,29±5,06	23,04±4,82	35,75±7,46	106,08±22,07	20,83±2,01	13,04±1,26	15,45±1,28	15,50±1,66	10,20±1,53	75,04±3,81
	Poliklinikler	27,05±4,66	21,82±3,71	23,17±4,10	37,82±5,78	109,87±16,61	21,12±1,37	13,28±1,09	15,17±1,09	15,07±1,62	10,30±1,05	74,97±3,11
	Ameliyathane	22,42±7,20	19,14±5,69	20,57±5,62	34,00±8,04	96,14±25,59	21,71±3,03	14,00±1,41	15,14±1,95	15,57±2,57	9,85±1,46	76,28±7,65
Test ve P	F: 3,921 ,002 (1>2) (5>2)*	F: 3,590 ,004 (1>2) (5>2)*	F: 1,819 110 (1>2) (1>3)*	F: 3,594 ,004 (1>2) (5>2)*	F: 3,705 ,003 (1>2) (5>2)*	F: 1,253 ,285 (1>2) (1>3)*	F: 1,703 ,135 (1>2) (1>3)*	F: 0,789 ,559 (1>2) (1>3)*	F: 0,360 ,875 (1>2) (1>3)*	F: 3,240 ,008 (2>1) (2>3)*	F: 0,843 ,520 (1>3) (2>3)*	
Klinik uygulama öncesi bilgilendirilme durumu	Evet	27,15±5,80	22,13±4,86	23,83±4,34	37,80±6,90	110,92±20,60	21,57±1,68	13,63±1,25	15,85±1,55	15,85±1,91	10,20±1,37	76,40±3,76
	Hayır	23,65±6,68	19,14±5,48	21,34±4,22	33,05±8,76	97,20±22,74	20,64±1,68	13,34±1,08	15,46±1,52	14,98±1,55	9,77±1,43	74,78±3,62
	Kismen	25,00±5,05	19,59±4,28	21,89±4,19	35,04±7,25	101,53±19,30	21,18±2,04	13,37±1,18	15,45±1,42	15,42±1,73	10,31±1,28	75,92±3,99
Test ve P	F: 6,730 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 9,579 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 7,480 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 7,226 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 8,732 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 3,544 ,030 (1>2) (1>3)*	F: 1,516 ,222 (1>2) (1>3)*	F: 1,053 ,350 (1>2) (1>3)*	F: 3,534 ,031 (1>2) (1>3)*	F: 2,042 ,132 (1>2) (1>3)*	F: 3,081 ,048 (1>2) (1>3)*	
İlk klinik uygulamaya çıkma zamanına ilişkin düşünceler	1.sınıf	26,51±6,00	21,32±5,00	23,21±4,47	36,88±7,60	107,92±21,55	21,09±1,96	13,50±1,17	15,51±1,50	15,43±1,80	10,15±1,38	75,69±3,93
	2.sınıf	23,45±3,82	19,11±3,57	21,14±3,44	33,77±5,75	97,48±14,93	20,82±1,48	13,28±1,27	15,40±1,45	14,91±1,22	10,48±1,12	74,91±3,64
	3.sınıf	20,33±2,58	14,66±3,55	19,16±2,78	26,83±3,76	81,00±7,45	21,16±2,13	14,83±1,16	16,50±1,04	14,83±0,98	9,33±1,63	76,66±2,87
Test ve P	F: 7,253 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 8,261 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 5,622 ,004 (1>2) (1>3)*	F: 7,732 ,001 (1>3)*	F: 8,317 ,001 (1>2) (1>3)*	F: 0,300 ,741 (3>1) (3>2)*	F: 4,320 ,014 (3>1) (3>2)*	F: 1,412 ,246 (1>3) (2>3)*	F: 1,614 ,201 (1>3) (2>3)*	F: 2,099 ,125 (1>3) (2>3)*	F: 0,836 ,435 (1>3) (2>3)*	
Beceri eğitimi yeterli bulma durumu	Evet	27,32±7,04	22,94±6,13	24,41±5,48	38,20±8,40	112,88±25,26	21,94±2,56	13,64±1,34	16,20±1,61	16,14±1,82	9,76±1,39	77,70±4,78
	Hayır	25,16±6,02	20,33±4,95	22,22±4,36	35,60±8,02	103,32±21,58	21,19±1,69	13,64±1,23	15,76±1,39	15,54±1,93	10,16±1,45	76,30±3,63
	Kismen	26,01±5,29	20,59±4,44	22,75±3,99	36,00±6,85	105,36±19,34	20,73±1,74	13,38±1,14	15,17±1,43	14,99±1,44	10,30±1,27	74,58±3,42
Test ve P	F: 1,697 ,185 (1>3) (2>3)*	F: 3,742 ,025 (1>3) (2>3)*	F: 3,047 ,049 (1>2) (1>3)*	F: 1,518 ,221 (1>3) (2>3)*	F: 2,520 ,083 (1>3) (2>3)*	F: 5,988 ,003 (1>3) (2>3)*	F: 1,425 ,243 (1>3) (2>3)*	F: 8,541 ,001 (1>3) (2>3)*	F: 7,244 ,001 (1>3) (2>3)*	F: 2,186 ,115 (1>3) (2>3)*	F: 11,652 ,001 (1>3) (2>3)*	
Klinik uygulamada öğrendiği bakım becerilerini yeterli bulma durumu	Evet	28,00±6,99	23,11±6,23	24,69±5,74	38,66±7,64	114,47±25,48	22,00±2,36	13,66±1,26	16,16±1,66	16,05±1,77	9,77±1,28	77,66±4,63
	Hayır	25,00±5,93	20,09±4,90	22,06±4,28	35,24±7,93	102,40±21,14	21,29±1,65	13,61±1,18	15,70±1,36	15,65±1,83	10,02±1,47	76,29±3,39
	Kismen	25,86±5,30	20,63±4,38	22,71±3,88	36,03±7,11	105,24±19,27	20,66±1,79	13,40±1,20	15,23±1,45	14,96±1,54	10,38±1,27	74,63±3,61
Test ve P	F: 3,289 ,039 (1>2)*	F: 4,929 ,008 (1>2) (1>3)*	F: 4,547 ,012 (1>2) (1>3)*	F: 2,624 ,075 (1>2) (1>3)*	F: 4,145 ,017 (1>2) (1>3)*	F: 8,278 ,001 (1>3) (2>3)*	F: 1,116 ,329 (1>3) (2>3)*	F: 6,691 ,001 (1>3) (2>3)*	F: 7,940 ,001 (1>3) (2>3)*	F: 3,598 ,029 (3>1) (3>2)*	F: 11,228 ,001 (1>3) (2>3)*	
Teorik bilgiyi uygulama alanına yansıtma durumu	Oldukça yeterli	28,47±7,29	23,76±5,99	23,94±6,34	39,58±7,63	115,76±26,54	22,05±2,90	14,17±1,13	16,05±1,74	16,29±1,96	9,28±1,74	78,41±5,67
	Yeterli	27,97±5,91	22,26±5,47	24,45±4,16	38,32±7,07	113,02±21,84	21,21±1,48	13,43±1,10	15,50±1,32	15,39±1,59	10,15±1,17	75,69±3,31
	Kismen yeterli	25,41±5,43	20,41±4,50	22,69±3,98	35,58±7,13	104,11±19,23	20,81±1,85	13,39±1,12	15,41±1,51	15,17±1,64	10,26±1,34	75,05±3,61
	Yetersiz	23,79±4,72	19,22±3,79	20,63±4,00	33,77±7,47	97,43±18,04	21,15±1,79	13,52±1,35	15,34±1,39	15,34±1,82	10,20±1,42	75,56±3,86
Test ve P	F: 4,330 ,002 (1>4) (2>4)*	F: 4,102 ,003 (1>4) (2>4)*	F: 5,182 ,001 (2>4) (3>4)*	F: 3,473 ,009 (1>4) (2>4)*	F: 4,646 ,001 (1>4) (2>4)*	F: 1,834 ,123 (1>3) (2>3)*	F: 2,133 ,077 (1>3) (2>3)*	F: 2,457 ,046 (1>3) (2>3)*	F: 1,616 ,171 (1>3) (2>3)*	F: 0,512 ,727 (1>3) (2>3)*	F: 3,451 ,009 (1>3) (2>3)*	

t: Independent Sample T Testi Değeri, F: One Way Anova Test Değeri, p: Anlamlılık Düzeyi, *Post Hoc Tukey testi (Yapılan post hoc analiz sonucunda aralarında anlamlı fark çıkan gruplar)

Tablo 5. Bakım Davranışları Ölçeği-24 ile Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin Korelasyonu

		Saygı	Bakım Davranışları Ölçeği-24				Toplam	Persone I Öğrenci İlişkileri	Klinik Öğrenim Çevresi Ölçeği			Hiyerarşi ve Rutinler	Toplam
			Bağlılık	Bilgi- Beceri	Güvence	Öğretim Elemanı Sorumlulukları			Hasta İlişkileri	Öğrenci Memnuniyeti			
BDÖ-24	Saygı	r	1	,934**	,783**	,853**	,959**	,127*	,104	,035	,122	-,152*	,109
		P		<,001	<,001	<,001	<,001	,050	,108	,591	,058	,018	,091
	Bağlılık	r	,934**	1	,769**	,809**	,938**	,130*	,133*	,027	,132*	-,133*	,127*
		P	<,001		<,001	<,001	<,001	,044	,040	,674	,040	,039	,048
	Bilgi-Beceri	r	,783**	,769**	1	,776**	,879**	,168**	,148*	,167**	,133*	-,201**	,182**
	P	<,001	<,001		<,001	<,001	,009	,022	,009	,040	,002	,005	
	Güvence	r	,853**	,809**	,776**	1	,940**	,172**	,098	,135*	,167**	-,167**	,183**
	P	<,001	<,001	<,001		<,001	,007	,129	,036	,010	,009	,004	
	Toplam	r	,959**	,938**	,879**	,940**	1	,161*	,125	,099	,151*	-,174**	,162*
	P	<,001	<,001	<,001	<,001		,012	,052	,127	,019	,007	,012	
KÖÇÖ	Personel Öğrenci İlişkileri	r	,127**	,130**	,168**	,172**	,161*	1	,100	,367**	,501**	-,352**	,763**
		P	,050	,044	,009	,007	,012		,123	<,001	<,001	<,001	<,001
	Öğretim Elemanı Sorumlulukları	r	,104	,133*	,148*	,098	,125	,100	1	,138*	-,063	-,135*	,339**
		P	,108	,040	,022	,129	,052	,123		,032	,329	,036	<,001
	Hasta İlişkileri	r	,035	,027	,167**	,135*	,099	,367**	,138*	1	,335**	-,364**	,630**
		P	,591	,674	,009	,036	,127	<,001	,032		<,001	<,001	<,001
	Öğrenci Memnuniyeti	r	,122	,132*	,133*	,167*	,151*	,501**	-,063	,335**	1	-,251**	,712**
	P	,058	,040	,040	,010	,019	<,001	,329	<,001		<,001	<,001	
Hiyerarşi ve Rutinler	r	-,152*	-,133*	-,201**	-,167**	-,174**	-,352**	-,135**	-,364**	-,251**	1	-,116	
	P	,018	,039	,002	,009	,007	<,001	,036	<,001	<,001		,072	
Toplam	r	,109	,127*	,182**	,183**	,162*	,763**	,339**	,630**	,712**	-,116	1	
	P	,091	,048	,005	,004	,012	<,001	<,001	<,001	<,001	,072		

r, Pearson Korelasyon Analizi Katsayısı; P, Anlamlılık Değeri;

*Zayıf Düzeyde İlişki; **Orta Düzeyde İlişki; ***Yüksek Düzeyde İlişki

TARTIŞMA

Watson bakımı hemşireliğin özü olarak tanımlar.¹⁹ Bu nedenle bakım kavramı hemşirelik eğitiminin yapı taşıdır. Klinik öğrenme ortamının etkisiyle öğrencilerin bakım davranışları şekillenir ve profesyonel hemşirelik kimliği oluşur.²⁰ Çalışmada öğrencilerin bakım davranışlarına yönelik algılarının ortalama üzerinde bir değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde literatürde bazı çalışmalar da hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarına yönelik algılarının yüksek olduğunu belirlemiştir.²¹⁻²⁵ Hemşirelik eğitim sürecinde yer alan aday hemşirelerin bakım davranışlarına yönelik algılarının yüksek olması hemşirelikte bakım kavramının yerleşmesi ile ilgili önemli bir göstergedir. Bakım davranışlarına yönelik algının yüksek olması öğrencilerin bakım davranışları kazandıklarını ve bakımın önemini fark ettiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca Öğretim Elemanı Sorumlulukları puanının ortalamanın üstünde olması, eğitimcilerin bakım davranışlarının gelişmesine yönelik gayretlerinin öğrencilerde bakıma yönelik algının yüksek olmasında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Klinik öğrenme çevresi hemşirelik öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri bir arada kullanılmasına yardımcı olarak hemşirelik eğitiminin önemli bir bileşeni oluşturur.²⁶ Çalışmada öğrencilerin klinik öğrenme çevrelerine ilişkin değerlendirmelerinin olumlu olduğu görülmektedir. Olumlu bir klinik öğrenme çevresi öğrencilerin yüksek özgüven kazanımını sağlayabilir; memnuniyeti, motivasyonu, bakım becerilerine katılımı, iş doyumunu arttırabilir ve kariyer gelişimini destekleyebilir. Bu bağlamda elde ettiğimiz bulgu öğrencilerin mesleki kimlik kazanımına olumlu katkı sağlayacağını düşündürmüş ve olumlu bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Ulusal ve uluslararası literatürde hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmaların sonuçları çalışmamız ile paraleldir. Türkiye’de hemşirelik son sınıf öğrencilerinin klinik uygulamaya ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada klinik öğrenim çevresinin olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁷ Yurt dışında yapılan çalışmalarda da hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenme ortamına ilişkin algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir.^{6,28-29}

Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin saygı, bağlılık, güvence ve bakım davranışları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulguya dayanarak erkek öğrencilerin duygu, düşünce ve davranışlarını daha net ortaya koyduğunu ve bunda bakım davranışlarının gelişimini olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Aydın çalışmasında erkek öğrencilerin bakım davranışlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, Kılıç ise benzer düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir.^{30,31} Elde edilen bulguların aksine literatürde kız öğrencilerin bakım davranışlarının erkek öğrencilerden yüksek

olduğunu bildiren çalışmalar da yer almaktadır.^{21,32} Araştırmaya katılan öğrencilerin özellikleri ve mesleğe ilişkin görüşleri bulguların farklılık göstermesinde etkili olmuş olabilir. Ayrıca bu durum hemşirelik mesleğinde bakım davranışlarının cinsiyet kavramını aştığı şeklinde yorumlanabilir.

Hemşirelik 3. sınıf öğrencilerin personel öğrenci ilişkilerinin diğer sınıflara göre daha iyi olduğu görülmektedir. Bu durum hemşirelik 2. sınıf öğrencilerin teorik bilgi birikimi ve klinik uygulama deneyimlerinin 3. sınıflara göre daha az olmasından; 4. sınıf öğrencilerin ise iş bulma ve sınav kaygısı taşımasından kaynaklanıyor olabilir. Üşenmez ve Kaya³³ hemşirelik 3. sınıf öğrencilerin personel öğrenci ilişkileri puanlarının, 4. sınıflardan düşük olduğunu belirlemiştir.³³ Cabar ve ark.³⁴ 2. sınıf hemşirelik öğrencilerin personel öğrenci ilişkileri puanlarının 3. ve 4. sınıf öğrencilerden yüksek olduğunu bildirmiştir.³⁴ Araştırma bulguları arasındaki farklılık klinik uygulama alanlarının farklı olmasından kaynaklanmış olabilir.

Çalışmada hemşirelik mesleğini seçerken meslek hakkında bilgi sahibi olan ve kısmen bilgisi olan öğrencilerin bilgi-beceri puanlarının bilgisi olmayanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum hemşirelik mesleğini isteyerek seçen, meslek hakkında bilgi sahibi olan ve hemşirelik yapan bir yakını olan öğrenci sayısının fazla olması ile ilişkilendirilebilir. Bu durum öğrencilerin mesleği seçerken bilgi sahibi olması bakımından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca meslek hakkında bilgi sahibi olunarak mesleğin tercih edilmesi bakıma yönelimi etkileyebileceği anlamına da gelebilir.

Hemşirelik mesleğinin bilinçli olarak, severek ve isteyerek tercih edilmesi kaliteli hemşirelik bakımının sunulması, mesleki doyumun ve sağlıklı çalışma ortamlarının oluşturulması için oldukça önemlidir.³² Çalışmada hemşirelik mesleğini seven öğrencilerin personel öğrenci ilişkileri, öğrenci memnuniyeti, hiyerarşi ve rutinler alt boyutları ve klinik öğrenim çevresi toplam puan ortalamaları daha yüksektir. Hevesli ve motivasyonu yüksek olan öğrencilerin bu durumlarını bakım davranışlarına yansıttığı görülmektedir. Buradan yola çıkarak öğrencilerin mesleği sevmeye, seçmeye ve sürdürme isteğinin bakım davranışları ve klinik öğrenme çevrelerine yönelik algılarının artmasına katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Hemşire yakını olan öğrencilerin hasta ilişkileri ve güvence puanları diğerlerinden daha yüksektir. Bunun durum hemşire yakını olan öğrencilerin klinik öğrenme çevresi ve bakım davranışlarına yabancı olmadığını düşündürmüştür. Literatürde bu duruma ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır. Çalışmada klinik uygulama öncesi uygulama hakkında bilgilendirilen öğrencilerin bakım davranışları alt boyut ve

toplam puanlarının; personel öğrenci ilişkileri, öğrenci memnuniyeti ve klinik öğrenim çevresi toplam puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Klinik uygulama öncesi yapılan bilgilendirilmenin öğrencilerin bakım davranışlarının gelişmesine ve klinik öğrenme çevresinin şekillendirmesine olumlu katkısının olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde Akman ve ark.³⁵ çalışmasında uygulama öncesinde klinik uygulama hakkında bilgilendirilen öğrencilerin klinik öğrenim çevresini olumlu değerlendirdiği bildirilmiştir.³⁵

Klinik uygulamalarda öğrendiği bakım becerilerini yeterli bulan öğrencilerin kısmen yeterli bulan ve yeterli bulmayanlara göre saygı, bağlılık, bilgi-beceri alt boyutları, bakım davranışları, personel öğrenci ilişkileri, hasta ilişkileri, öğrenci memnuniyeti ve klinik öğrenme çevresi puan ortalamaları daha yüksektir. Klinik uygulamalarda öğrencilerin klinik öğrenim çevresi ve bakım davranışlarına yönelik olumlu izlenimleri; bilgi, beceri, iletişim, memnuniyet, saygı ve mesleğe bağlılığın kazanılmasında ve mezuniyet sonrası profesyonel hemşirelik kimliğine taşınmasında önemlidir. Bu anlamda elde ettiğimiz bulgu olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Öğrendiği teorik bilgiyi uygulama alanına yansıtan öğrencilerin diğerlerine göre, bakım davranışları ve klinik öğrenme çevresi puan ortalamaları yüksektir. Bu durum öğrencilerin çoğunun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin geliştiği ve eyleme dönüştüğünü düşündürmüştür. Bu bulgu ışığında bakım davranışları ve klinik öğrenme çevresine ilişkin olumlu algıların teori ve uygulama arasında köprü kurulmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Destekleyici bir klinik öğrenme çevresi; gerekli becerilerin, bilginin ve davranışların geliştirilmesinde rol oynar ve öğrencilerin kaliteli bir hemşirelik bakımı sunmasını sağlar.³ Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenme çevresi arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Literatürde bu ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Öğrencilerin bakım davranışlarına ilişkin saygı, bağlılık, bilgi-beceri ve güvence özellikleri ile klinik öğrenme çevresinde personel öğrenci ilişkileri, öğrenci memnuniyeti, hiyerarşi ve rutinler alt boyutları arasında olumlu ilişkiler olduğu görülmüştür. Bu kapsamda klinik öğrenme çevresindeki olumlu deneyimlerin öğrencilerin bakım yeterliliklerinin gelişimini olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma bir kurumda okuyan hemşirelik öğrencileri ile yapıldığından elde edilen bulguların sadece araştırmanın yapıldığı kurumda okuyan hemşirelik öğrencilerine

genellenebilir olması araştırmanın sınırlılığıdır.

Klinik öğrenme ortamları hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarına yön veren birçok değişkeni içinde barındırmaktadır. Bu nedenle hemşirelik eğitiminin önemli bir parçasını oluşturan klinik öğrenme ortamları bakım davranışlarını şekillendirmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenim çevresi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada; öğrencilerin klinik öğrenme çevreleri ve bakım davranışlarına yönelik algılarının ortalamanın üzerinde bir değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları ile klinik öğrenme çevresi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularımızdan yola çıkarak; lise son sınıflara hemşirelik mesleğine ilişkin eğitim programlarının yapılması; klinik uygulamaya çıkmadan önce öğrencilere mutlaka klinik uygulama yerleri ve uygulamada öğrenciden beklenen hasta bakım davranışlarına ilişkin eğitim yapılması; öğrencilerin öğrendiği bilgiyi uygulamaya aktarmasını sağlayacak klinik öğrenme çevresinin ayarlanması önerilir. Bununla birlikte konuya ilişkin birden fazla kurumun birlikte ele alındığı araştırmaların; karma desenli araştırmaların yapılması önerilir.

Etik Komite Onayı: Araştırmanın yapılabilmesi için Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21.03.2023 tarihli, Karar No: 202.23.06 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Bilgilendirilmiş Onam: Çalışmaya katılan öğrencilerin yazılı onamı alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkısı: Fikir: ND, AE; Tasarım: ND, AE; Denetleme: ND, AE; Danışmanlık: ND; Veri toplama ve/veya Veri İşleme: AE; Analiz ve/veya Yorum: ND, AE; Literatür tarama; ND, AE; Makalenin Yazımı: ND, AE; Kaynaklar; ND, AE; Eleştirel inceleme: ND, AE.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Araştırmanın yürütülmesi sürecinde finansal destek alınmamıştır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval dated 21.03.2023 and numbered 202.23.06 was obtained from Gaziantep Islamic Science and Technology University Non-Interventional Clinical Research Ethics Committee.

Informed Consent: Written informed consent was obtained from the students participating in the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Idea/concept: ND, AE; Design: ND, AE; Supervision: ND, AE; Consultancy: ND; Data collection and/or Data Processing: AE; Analysis and/or Interpretation: ND, AE; Literature review; ND, AE; Manuscript writing: ND, AE; References; ND, AE; Critical review: ND, AE.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest between the authors.

Financial Disclosure: No financial support was received during the conduct of the research.

KAYNAKLAR

1. Arreciado Marañón A, Isla Pera MP. Contradictory views of nursing care among students at the end of their nursing education. *J Adv Nurs*. 2017;73(2):410–420. <https://doi.org/10.1111/jan.13114>
2. International Council of Nurses. Definition of Nursing 2. [online]. I.C.N., Geneve. Available at: <http://www.icn.ch/who-we-are/icn-definition-of-nursing/> [accessed 15 July 2023].
3. Inocian EP, Hill MB, Felicilda-Reynaldo RFD, Kelly SH, Paragas ED, Turk MT. Factors in the clinical learning environment that influence caring behaviors of undergraduate nursing students: An integrative review. *Nurse Educ Pract*. 2022;63:103391. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103391>
4. Zhang J, Shields L, Ma B, Yin Y, Wang J, Zhang R, Hui X. The clinical learning environment, supervision and future intention to work as a nurse in nursing students: a cross-sectional and descriptive study. *BMC Med Educ*. 2022;22(1):548. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03609-y>
5. Flott EA, Linden L. The clinical learning environment in nursing education: a concept analysis. *J Adv Nurs*. 2016;72(3):501–13. <https://doi.org/10.1111/jan.12861>
6. Pitkänen S, Kääriäinen M, Oikarainen A, Tuomikoski AM, Elo S, Ruotsalainen H, Saarikoski M, Kärämänoja T, Mikkonen K. Healthcare students' evaluation of the clinical learning environment and supervision - a cross-sectional study. *Nurse Educ Today*. 2018;62:143–9. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.01.005>
7. Gardner A, Gardner G, Coyer F, Gosby H. Educating for health service reform: clinical learning, governance and capability - a case study protocol. *BMC Nurs*. 2016;15:32. <https://doi.org/10.1186/s12912-016-0152-8>
8. Saukkoriipi M, Tuomikoski AM, Sivonen P, Kärämänoja T, Laitinen A, Tähtinen T, Kääriäinen M, Kuivila HM, Juntunen J, Tomietto M, Mikkonen K. Clustering clinical learning environment and mentoring perceptions of nursing and midwifery students: A cross-sectional study. *J Adv Nurs*. 2020;76(9):2336–2347. <https://doi.org/10.1111/jan.14452>
9. Ulenaers D, Grosemans J, Schrooten W, Bergs J. Clinical placement experience of nursing students during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Nurse Educ Today*. 2021;99, 104746. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104746>
10. Singer DL, Sapp A, Baker KA. Belongingness in undergraduate/pre-licensure nursing students in the clinical learning environment: A scoping review. *Nurse Educ Pract*. 2022;64:103422. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103422>
11. AlShammari T, Alqahtani S, Jumaan MA, Alameri R, Gosling C, Beovich B, Williams B, Haliq SA, Kandil M. The Perceptions and Expectations of the Clinical Learning Environment in Saudi Arabia: a Multidisciplinary Study. *Med Arch*. 2023;77(2):132–136. <https://doi.org/10.5455%2Fmedarh.2023.77.132-136>
12. Luders E, Cooper S, Cant R, Waters D, Tower M, Henderson A, Reid-Searl K. Nursing degree students' clinical placement experiences in Australia: a survey design. *Nurse Educ Pract*. 2021; 54:103112. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103112>
13. Nordquist J, Hall J, Caverzagie K, Snell L, Chan MK, Thoma B, Razack S, Philibert I. The clinical learning environment. *Med Teach*. 2019;41(4):366-372. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2019.1566601>
14. Wu Y, Larrabee JH, Putman HP. Caring behaviors inventory: A reduction of the 42-item instrument. *Nurs Res*. 2006;55 (1):18-25. <https://doi.org/10.1097/00006199-200601000-00003>
15. Kurşun Ş, Kanan N. Bakım davranışları ölçeği-24'ün türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *J Anadolu Hemş Sağ Bil*. 2012; 1 (4):229-235. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunihem/issue/2659/34332>
16. Dunn SV, Burnett P. The Development of a Clinical Learning Environment Scale. *J Adv Nurs*, 1995;22(6):1166-11173. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1995.tb03119.x>
17. Sarı D. (2001). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Klinik Öğrenim Çevrelerini Değerlendirmelerinin İncelenmesi, TC Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı Yüksek Lisans Tezi. İzmir. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=5T1_CZ5-UGb9QCmoJRec4NiycewOdO5nfECTFecQfWiVw3-0P7EwJiptLhAj13T
18. Hair JF, Black WC, Babin BJ, Anderson RE. Tatham R. "Multivariate Data Analysis: Pearson Education", Upper Saddle River, New Jersey, 2010.
19. Watson J. *Nursing: Human science and human care, a theory of nursing*. United States of America: Jones & Bartlett; 1999. ss.13-31.
20. Trinidad MF, Pascual JLG, García MR. Perception of caring among nursing students: Results from a cross-sectional survey. *Nurse Educ Today*. 2019;83:104196. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.08.014>
21. Labrague LJ, McEnroe-Petitte DM, Papatthanasiou IV, Edet OB, Arulappan J, Tsaras K. Nursing students' perceptions of their own caring behaviors: a multicountry study. *Int J Nurs Knowl*. 2017;28(4):225-232. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12108>
22. Uysal N, Tekin YE, Öz SD, Çalışkan BB, Yıldız G, Yedek S, Kömürçü N. Hemşirelik öğrencilerinin doğrudan bakım uygulamalarına ayırdıkları süre ve bakım davranışları algısının belirlenmesi. *İGÜ Sağ Bil Der*. 2021;(15): 561-570. <https://doi.org/10.38079/igusabder.894802>
23. Diğın F, Kızılıçık Özkan Z. Determination of Nursing Students' Perceptions of Care Behavior. *Gevher Nesibe J Med Health Sci*. 2022;6(10): 16–21. <https://doi.org/10.46648/gnj.155>
24. Sümen A, Ünal A, Teskereci G, Kardaşoğlu S, Aslan K, Irmak MŞ, Aydın E, Aslan HB. The relationship between nursing students' professional attitudes and caring behaviors: A cross-sectional study. *Perspect Psychiatr Care*. 2022 Jul;58(3):1103-1111. <https://doi.org/10.1111/ppc.12908>

25. Bayraktar D, Aydın AK, Eliş T, Öztürk K. Inclination of Nursing Students Towards Ethical Values and The Effects of Ethical Values on Their Care Behaviours. *J Bioeth Inq.* 2023 Sep;20(3):433-445. <https://doi.org/10.1007/s11673-023-10269-0>
26. Karaduman GS, Bakir GK, Sim-Sim MMSF, Basak T, Goktas S, Skarbaliene A, Brasaitė-Abromė I, Lopes MJ. Nursing students' perceptions on clinical learning environment and mental health: a multicenter study. *Rev Lat Am Enfermagem.* 2022 Jul 8;30:e3581. <https://doi.org/10.1590/1518-8345.5577.3581>
27. Ünver V, Çınar Fİ, Yüksel Ç, Şahiner G, Seven M, Yava A. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin acil servis klinik uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Hemş Eğit Araş Derg.* 2013;10(3): 12-17.
28. Visiers-Jiménez L, Suikkala A, Salminen L, Leino-Kilpi H, Löyttyniemi E, Henriques MA, Jiménez-Herrera M, Nemcová J, Pedrotti D, Rua M, Tommasini C, Zeleníková R, Kajander-Unkuri S. Clinical learning environment and graduating nursing students' competence: A multi-country cross-sectional study. *Nurs Health Sci.* 2021 Jun;23(2):398-410. <https://doi.org/10.1111/nhs.12819>
29. Rodríguez-García MC, Gutiérrez-Puertas L, Granados-Gómez G, Aguilera-Manrique G, Márquez-Hernández VV. The connection of the clinical learning environment and supervision of nursing students with student satisfaction and future intention to work in clinical placement hospitals. *J Clin Nurs.* 2021 Apr;30(7-8):986-994. <https://doi.org/10.1111/jocn.15642>
30. Aydın A. The reflection of online education during the Covid-19 pandemic on nursing students' care behaviors and stress. *J Educ Sci Environ Health.* 2023;9(4): 310-316. <https://doi.org/10.55549/jeseh.1381234>
31. Kılıç M. Students' perceptions of nursing care: The case of a city of south Turkey. *Int J Caring Sci.* 2018;11(1): 402-408.
32. Türk G, Adana F, Erol F, Çevik Akyıl R, Taşkıran N. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçme Nedenleri ile Bakım Davranışları Algısı. *Gümüşhane Univ Health Sci.* 2018; 7(3)1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/39501/399464>.
33. Üşenmez SY, Kaya H. Hemşirelik Öğrencilerinin Bir Huzurevindeki Klinik Öğrenim Ortamı ile İlgili Görüşlerinin Belirlenmesi. *Gevher Nesibe J Med Health Sci.* 2023;8(3): 517-523. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8205893>
34. Cabar HD, Kaya S, Kaya T, Ersoy Karacuha M. Kliniklerde Pozitif Öğrenme Çevresi Oluşturmada Motivasyon Kaynaklarının Belirlenmesi. *J Acad Soc Sci.* 2019; 93(93): 27-42. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14981>
35. Akman G, Baltacı N, Metin A, Benli CK, Doğan NG, Deniz HT, Kulakaç Ö. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Öğrenme Çevresine Yönelik Algıları. *Samsun Sağ Bil Derg.* 2019; 4(2):69-76